

qual existeixen, amb paralela proliferació sufixal, *lakats* i *lakain* en el sentit de 'paparra', en diversos llocs 'rèneg', «garrapata menor» (menuda com una 'brossa') i notem que aquest últim vol dir de més a més «guedejas, cabellera sobre la nuca» (cf. el citat *lakaiña* 'part d'una trenca'). Molt impressionant és el fet que els significats de 'llagasta' i 'lleganya' s'acumulen en els mateixos dialectes (la consciència lingüística els mira, doncs, com a coses equivalents) i això no solament en parlars bascos (cf. els diccs. d'Azkue i Fabre i els llibres de Mitxelena) sinó també en bearnès, on Lespy els recull tots dos, amb la mateixa extensió un al costat de l'altre, i així mateix Rohlf's. Tant aquest (Gc., § 43) com Mitxelena (FoHiVca., 323; BSVAP, XII, 367), s'han adherit, doncs, francament a la meua etimologia.³

La idea fonamental em sembla ser la de 'bri', d'on 'fil', i d'aquí 'porció de cabells' i tot seguit 'de gra' etc.; per altra banda des de 'bri' es degué passar a 'objecte menut', o sigui 'nus, petit grop', 'pedrera', 'busca', 'brossa'. Des de la noció de 'bri', 'menuderia', 'busca' s'arriba molt fàcilment a 'lleganya', majorment tenint en compte que no pertot el nostre mot ha vingut en romànic a designar la secreció ocular: el cat. *llegany* és 'nuviolet, filagarsa de núvols', i l'oc. *laganho* designa l'«euforbi», la 'dent de lleó' i el 'ranúncul'.

La idea que hi hagi un parentiu aborigen amb el basc és versemblant a tot ser-ho, tenint en compte l'àrea a un i altre costat dels Pirineus; i rep una confirmació tan curiosa com inesperada gràcies a la glossa catalana *laganya* (S. XIII), que el mot *qāḏā* porta en *RMa.* (en àrab 'brossa a l'ull', 'bri de palla'), i que en el mateix vocabulista figura traduïnt el ll. *festuca*, del mateix significat: sembla, doncs, que en el català primitiu *llaganya* (del qual *lagayna* és grafia arcaica del tipus corrent) va significar precisament 'bri' com en basc. És clar que era facilíssim de passar de 'busca, brossa en un ull' a 'lleganya que ens torba la vista'.⁴

En efecte crec que es pot assegurar que aquest canvi semàntic s'ha produït a bastants llocs: el port. *remela* 'lleganya' havia estat *ramela* (S. XVI: Moraes, Figueiredo), i per tant de primer va significar 'branquillonet, bri', 'brossa (a l'ull)'; l'origen de l'it. *cispa*, engad. *tschierpla* 'lleganya', és veritat que a penes s'ha investigat (Prati l'ha omès porugament en el seu llibre), però com que al seu costat no sols hi ha el cast. *chispa* 'partícula inflamada', sinó (*s*)*cerpellino*, *scerpellato* '(ull) que té les parpelles girades a l'inrevés' (cf. *cisPELLINO* 'lleganyós'), (*s*)*cerpellone* 'error grosser', *scerpellare* «penzolare», em sembla clar que ha de venir del toscà *scerpare*, frittülà *cerpì* (*zerpì*) 'podar els sarments' que el *REW*, derivava de *DISCERPÈRE*: per tant el sentit bàsic de *tschierpla*, *cispa*, degué ser també 'branquillonet, busca, brossa'.

DERIV.: *Lleganyós* [S. XII, supra]; *lleganyosa*. *Lleganyut*. *Lleganyada*. *Llegany*. *Enlleganyar-se*; *desenlleganyar* o *eslleganyar*. *Llegany* [«nuviolet regularment a manera de faxa que sol veure's en els cims de les muntanyes», Belv.; «nuviolet passatger, boyra», *DAG*; «núvol prim que deixa passar el sol», *DFA*; en l'ús ru-

ral del Princ. que m'és conegut no conté cap d'aquests tres matisos sinó el de 'núvol petit, filagarsa de núvol']: mot comú a Mall. i a tot el cat. or., segons *AlcM*, però que jo he sentit també en l'occidental, i en canvi deu ser estrany a Men., i ho és segons *EnrValor* al valencià, que en lloc d'això usa *telegany*. Però degué haver existit en el Nord valencià, car d'un encreuament d'aquest mot amb *busna* (< àr. *buzna*, *BUSNADA*) ha de resultar *llesna* 'llegany, núvol prim', que Colon (*BSCC* xxxiv, 303) recull en el Maestrat, i que la Prof. Trinitat Nebot em comunica com a usual per a «niebla» en la forma *lezna* en el xurro de cap a Sogorb (1975).

¹ Gary; *La Lagunagne* NL, a. 1836, Nègre, *Rabastex*, § 1253; i *laganho* «ficaire, fausse renoncule» i altres plantes, que com posa de relleu Seguy, *Les Noms des Plantes*, § 737, designen totes plantes de flor groga. — ² Un «ruisseau» dit avui *Lagagnoux* a l'Aude, i *Rivus Lipidus* o *Lipposus* en docs. de 1214, 1283 etc., porta també el nom de *Laquaiès* o *Laguajès* (que hem d'entendre *Laganies*) en un doc. de 1212 (Sabarthès, *Dict. Top.*). Més documentació occitana en el *FEW* v, 130-1. — ³ Mitxelena mostra que aquest és un dels mots on hi ha en basc la notable alternança L-/zero entre els quals predominen els de pèrdua de la L- sobre els de préstesi: en conseqüència, doncs, la forma protobasca sembla ser *LAKAIN*, -AST etc. (no pas *AK-)*: d'aquí, però, guip. *akaiñ*, -*aiña*, bisc. coster *akan*, i anav. ant. *acain* «garrapata pequeñita» (Arakistain, *Fuentes de Azkue*). Altrament en els noms bascos de les dues coses semblen trobar-se no sols les alternances sufixals -*asta/azta/aña/arra* (*laparra* etc.), sinó també un grup d'alternances inicials *a/la/ba/ma/ka-*: cat. *caparra*, cast. *garrapata*, guip. d'Errenteria *makar* 'lleganya' que Mitxelena (*FoHiVca.*, 242) ens dóna, però com a forma menys normal que *bekar* id. —

⁴ Sens dubte el mateix *RMa.* tradueix *lippitudo* pel citat àr. *qāḏā*, d'on algú podria deduir que en l'àrab d'Espanya hagués pres aquest mot l'acc. 'lleganya'. Però seria amb ben poc fonament: com que el llatí *festuca* no significa mai 'lleganya' sino sempre 'brossa', 'bri', és forçós admetre que en un dels dos articles *qāḏā*, no és traducció del mot llatí corresponent, sinó merament un mot de sentit connex, suggerit a l'autor pel mot en qüestió (com sol fer ell tot al llarg de l'obra). Altrament, fins i tot si *qāḏā* hagués arribat a pendre a Espanya l'acc. 'lleganya', l'article de *RMa.* serviria almenys com una prova més del trànsit de la idea de 'busca, brossa' a la de 'lleganya'.

Llegar, V. *lle*i *Llegassa*, V. *llegar* *Llegastaines*, V. *llagasta* *Llegat*, *llegatari*, V. *lle*i *Llegenda*, *llegendari*, V. *llegir*

LLEGIR, del ll. *LĒGĒRE* 'collir', 'recollir', 'escollir', 'llegir'. □ 1.ª doc.: orígens (fi S. XII etc.).

En la concòrdia entre Poblet i els hereus de Joan Bonshom, «P. de Fuleda juret e dis que vi --- que-l